

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ ПОДАТКОВИХ ВАЖЕЛІВ СТИМУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На даний час ефективна робота підприємств у великій мірі залежить від системи оподаткування, яка існує в країні, оскільки саме система оподаткування визначає їхні кінцеві фінансові результати.

Будь-яке підприємство чи будь-який інвестор бажають максимізувати свої прибутки. Тому при вирішенні, в яку країну інвестувати вільний капітал, не останню роль відіграє податкова система країни, податкові пільги для іноземних інвесторів.

Питання податкового стимулювання досліджуються як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, Я.Литвиненко досить ґрунтовно дає аналіз категорії *податкові пільги*, аналізує використання непрямих податків в різних країнах світу [3].

С.Захарін подає аналіз світового досвіду податкового стимулювання іноземного інвестування, описує податкові системи США, Японії, країн Латинської Америки та ін. [1]. Однак, у зазначених матеріалах податкові стимули розглядаються не в усіх ракурсах (зокрема Я.Литвиненко не досліджує вільних податкових зон.), і лише в деяких країнах. Тому доцільно продовжити вивчення та дослідження цього питання.

У зв'язку з вищевикладеним у статті поставлено такі завдання:

- розкрити суть податкового стимулювання, податкових пільг; обґрунтувати доцільність їх використання;
- проаналізувати податкові системи різних країн світу, визначити основні напрями податкового стимулювання іноземного інвестування.

Одним з найголовніших завдань податкового регулювання є стимулюючий або стримуючий вплив на ті господарські процеси, які відбуваються в державі, в тому числі й на зовнішньоекономічну діяльність. Головною складовою податкового стимулювання є система податкових пільг (стимулів) – повне або часткове звільнення від сплати податку фізичних або юридичних осіб.

В сучасній науковій літературі не існує єдиної точки зору стосовно доцільності використання податкових стимулів. Одні вчені вважають, що пільги корисні для підприємств і дозволяють в певній мірі досить суттєво знизити податковий тягар платника. Інші науковці вважають, що пільги не потрібні, і їхнє застосування завдає шкоди економіці країни. Зокрема, Я.Литвиненко наводить такі причини застосування податкових пільг державою:

- економічний, матеріальний та фінансовий стан платника податку;
- особливі заслуги платника податку перед державою;
- необхідність стимулювання розвитку окремих сфер діяльності, окремих галузей, регіонів країни або виробництва; соціальний стан громадян;
- стан охорони навколишнього середовища;
- захист вітчизняного виробника за рахунок стримування імпорту окремих товарів та інше [3:21].

Не існує і єдиної класифікації податкових стимулів. Так, А.Кредісов до податкових стимулів (пільг) відносить:

- податкові канікули – надаються новоствореним фірмам на визначений період;
 - податкові пільги на інвестиції – використовуються для зниження оподаткованого доходу підприємства. Особливою формою таких пільг є зниження податкової ставки на реінвестований прибуток;
 - податкові вільні зони – регіони з особливим режимом оподаткування [6:97].
- За Я.Литвиненко існують такі види податкових пільг:
- податкові знижки;
 - податкові випущення;

- податкові кредити;
- податкові канікули;
- відстрочка податкового платежу [3:21].

Проаналізувавши вищенаведені класифікації, дійшли висновку, що перша з них занадто загальна, а друга – не враховує певних видів. Тому податкові стимули доцільно поділити на такі категорії:

- податкові канікули;
- податкові пільги на інвестиції;
- податкові вільні зони;
- відстрочка податкового платежу.

У даній статті основну увагу буде зосереджено на використанні податкових пільг для стимулювання залучення інвестицій в економіку різних країн.

Країни за ринковою економікою напрацювали вже значний досвід податкового стимулювання розвитку підприємництва та іноземного інвестування. Так, останнім часом податкові системи зазнали значних змін у зниженні ставок і прогресії оподаткування. Це було спричинено дослідженнями американського вченого А.Лаффера, який довів, що податкові надходження залежать і від ставки, і від бази оподаткування: зростання податкової ставки спричиняє згортання бізнесу, тобто скорочення бази оподаткування; а зниження податкової ставки сприяє збільшенню бази.

Внаслідок цих досліджень у США в 1987 році було зроблено податкову реформу, в результаті якої максимальна ставка податку на прибуток була зменшена з 46 до 34%. Це позитивно вплинуло на іноземне інвестування. У Японії максимальна ставка податку на прибуток була зменшена з 43,3 до 37,5%. Був також ухвалений закон, який встановлював значні податкові пільги, у тому числі для нерезидентів. Зниження ставок податків на прибуток зроблено також у Франції (з 50 до 45%), у Великобританії (з 52 до 35%), Канаді (з 46 до 28) [1: 95].

Дуже корисним є вивчення досвіду залучення іноземних інвестицій в економіку В'єтнаму. Швидке економічне зростання в країні обумовлене реалізацією економічної реформи „Дой-мой” („Оновлення”), яка розпочалася у 1986р. Одним з пунктів цієї програми є лібералізація зовнішньої торгівлі та залучення іноземних інвестицій у національну економіку. Виконання цього пункту програми виявилось досить успішним: на початок 2001р. обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку В'єтнаму перевищив 38 млрд. дол. В значній мірі цей позитивний результат було отримано завдяки сприятливій податковій системі, яка має досить диференційований режим стосовно підприємств з іноземними інвестиціями в залежності від пріоритетності для країни того чи іншого об'єкта інвестування.

Згідно Закону про іноземні інвестиції, підприємства з іноземним капіталом повинні сплачувати наступні податки: податок з прибутку, податок на додану вартість, податок з прибутку, який переводиться за кордон.

Зупинимося детальніше на кожному з них. Існує чотири ставки податку на додану вартість: 0, 5, 10 і 20%. Для експортних товарів застосовується нульова ставка. 5% - застосовується до пріоритетних галузей, 10% - до більшості товарів, а 20% - у сфері торгівлі золотом, коштовним камінням та ін.

Величина корпоративного податку на прибуток коливається в діапазоні 10-25% в залежності від категорії проектів. Розмір податку з прибутку встановлює Міністерство планування та інвестицій з огляду на категорію, до якої належить проект. Звичайна норма податку – 25%. Більш пільгові норми (20, 15 або 10%) можуть застосовуватися для проектів, які містяться у списку особливо заохочуваних інвестицій чи проектів інвестицій у районах заохочуваних інвестицій, на весь час реалізації проекту [4].

У країні заохочується реінвестування іноземного капіталу. Сплачений податок з частини реінвестованого прибутку буде повернений при виконанні таких умов: новореєстровані інвестиції мають бути реалізовані протягом не менш як трьох років; реінвестування повинно бути реалізоване у сфері, де інвестиції заохочуються державою; внесення вкладів у статутний фонд має бути завершено у строки, передбачені в дозволі на інвестиції. При цьому податок з реінвестованого прибутку повертається в таких розмірах: 100% - для проектів, оподатковуваних у розмірі 10%; 75% - для проектів, оподатковуваних у розмірі 15%; 50% - для проектів, оподатковуваних у розмірі 20%. [4].

Для того, щоб обмежити вплив капіталу з країни прибуток, що переводиться за кордон, обкладається податком: від 5% до 10%, в залежності від пайової участі іноземної сторони у статутному фонді.

Так, незважаючи на певні успіхи, досягнуті В'єтнамом, його інвестиційний клімат все ще не є оптимальним. Однак, вивчення диференційованої системи податкових стимулів залучення

іноземних інвестицій є досить корисним, оскільки Україні варто суттєво вдосконалити свій інвестиційний режим.

Італія. Згідно італійського законодавства іноземні підприємства обкладаються такими є податками, що і національні.

Основними прямими податками є:

- пропорційний прибутковий податок з юридичних осіб (від 6,25% до 36%);
- місцевий прибутковий податок (16,2%);
- прогресивний податок з фізичних осіб (від 10% і вище).

У країні досить розвинена система стимулювання залучення іноземних інвестицій. Поряд із значними кредитними пільгами та субсидіями активно використовуються податкові пільги. Особливо стимулюється приплив інвестицій у південні райони Італії: створені там компанії звільняються від сплати прибуткового податку з юридичних осіб та місцевого прибуткового податку на 10 років.

Крім того, значно поширені пільги податкового характеру по операціях, пов'язаних з фінансуванням та страхуванням експортних кредитів. Для стимулювання експорту – звільняють експортерів від ПДВ, повертають митні збори за раніше імпортований товар, який підлягає переробці.

Японія. Основними цілями системи стимулювання іноземних інвестицій є створення сприятливих умов для подальшого розвитку країни, а також для підвищення економічного росту менш розвинутих периферійних регіонів. Засобами стимулювання інвестицій в основному є податкові пільги, субсидії та ін. Податкові пільги в основному полягають у зменшенні або й повному звільненні від оподаткування місцевими податками.

Заслугує уваги і вивчення **угорської** системи стимулювання залучення іноземного капіталу в економіку країни, одним з елементів якої є діяльність угорських „офшорних” компаній (УОК), які сплачують лише трьохвідсотковий податок на чистий прибуток (при звичайній ставці 18%. Угорські „офшорні” компанії почали діяти в 1994р., але з 1 січня 2003р. Вони вже не реєструються, хоча ще можна купити вже існуючу компанію і користуватися всіма привілеями до 2006р.

Для заснування таких компаній необхідне виконання наступних умов:

- всі засновники – нерезиденти;
- засновники не повинні володіти часткою іншої угорської компанії;
- більше половини керуючого складу – громадяни Угорщини;
- основний рахунок в угорському банку;
- діяльність і отримання прибутку – за межами Угорщини;

УОК ведуть бухгалтерський облік, мають юридичну адресу та податковий номер [5:49].

У зв'язку з тим, що Угорщина стане членом Європейського Союзу у 2004 році, повністю ймовірно, що угорські „офшорні” компанії зможуть скористатися деякими перевагами загальноєвропейської податкової системи.

У світовій економічній системі існує досить багато територій, вільних від оподаткування. Вони носять назву вільних економічних зон або податкових гаваней. Відносно механізмів оподаткування їх поділяють на:

- Країни, що розвиваються і здійснюють політику залучення іноземних капіталів: встановлюють низькі податкові ставки або взагалі їх відмінюють (Антильські, Багамські острови);
- Країни, що надають відносні пільги в оподаткуванні деяких видів доходу (Швейцарія, Люксембург).

Крім того, досить часто всередині країни на певній території створюють вільні економічні зони (у рамках міста чи району) з пільговими ставками оподаткування та спрощеною системою реєстрації.

У даній статті проаналізовано податкові системи стосовно залучення іноземних інвестицій лише декількох країн. Але вже на основі цього можна робити висновки про те, що у більшості країн податки дійсно виконують регулюючу та стимулюючу функції, є одним з спонукальних мотивів вкладення капіталів в країну.

Розвиток податкової системи України повинен будуватися на науково обґрунтованих принципах і обов'язково враховувати зарубіжний досвід. Вирішуючи, куди вкладати кошти, інвестор порівнює податкові режими різних країн, тому Україні важливо мати сприятливий податковий клімат. Варто використати досвід зарубіжних країн стосовно створення диференційованої системи податкових стимулів для підприємств з іноземними інвестиціями та стосовно функціонування вільних економічних зон.

Викладеним у статті матеріалом не обмежується вивчення зарубіжного досвіду використання податкових стимулів. Заслугує на увагу розгляд податкових систем США,

Німеччини, країн Латинської Америки. Варто докладніше зупинитися і на функціонуванні податкових гаваней.

Література

1.Захарін С.В. Податкові важелі державного регулювання іноземних інвестицій// Фінанси України.-2000.-№7.-С.94-101. 2.Крисоватий А.І. Податкові системи зарубіжних країн: Навч.посібник– Тернопіль, 2001.–258с. 3.Литвиненко Я. Податкові пільги: їх вплив, значення і зарубіжний досвід застосування// Економіка. Фінанси. Право.–2002.–№6.–С.21-25. 4.Лиу Конг Тхань Досвід залучення іноземних інвестицій в економіку В'єтнаму// Економіка України.-2002.-№3.-С.70-78. 5.Продаєва Е. Чардаш с гопаком//Бизнес.–2003.–№12.–С.49-50. 6.Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник/ Під заг. редакцією А.І.Кредісова – К., 1997. – 448с.

Анотація

Розкрито суть податкового стимулювання, податкових пільг, подано їх класифікації, обґрунтовано доцільність використання. Проаналізовано світову практику використання податкових інструментів стимулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Annotation

In this article the essence of tax stimulation and tax privileges is exposed, their classifications are given, and expedience of use is grounded; the world practice of use of tax instruments of stimulation the foreign economic activity is analysed.